

ТЕРИТОРІАЛЬНА ОБОРОНА ТА ЇЇ МЕДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ – ВЕЛІННЯ СЬОГОДЕННЯ

В.П. Печиборщ¹, В.М. Якимець¹, І.В. Огороднійчук²,
В.В. Якимець³, О.В. Печиборщ⁴

¹ДНУ «Центр інноваційних медичних технологій НАН України», м. Київ, Україна

²Українська військово-медична академія, м. Київ, Україна

³ДУ головний медичний центр МВС України. Центр превентивної медицини, м. Київ, Україна

⁴Головний клінічний медичний центр Державної прикордонної служби України, м. Київ, Україна

Мета роботи полягає в дослідженні позитивного досвіду АТО/ООС та шляхів оптимізації діяльності медичних сил ЗС України з метою створення оптимізованої моделі організації медичного забезпечення Сил територіальної оборони в умовах національного спротиву - територіальної оборони, руху опору та підготовки громадян України до національного спротиву.

Матеріали та методи. Вивчали стан організації медичного забезпечення Сил територіальної оборони, проблемні питання та шляхи їх вирішення на предмет позитивного досвіду організації медичного забезпечення Сил оборони в АТО/ООС та екстреної медичної допомоги (далі ЕМД) в надзвичайних ситуаціях (далі НС) в системі охорони здоров'я України та Єдиній державній системі цивільного захисту. Матеріалами слугували нормативно-правові акти, що регламентують діяльність медичних сил ЗС України, та ЕМД в НС, публікації у відкритих джерелах інформації. Методи досліджень: бібліографічний, аналітичний, системного підходу

Результати. В результаті проведеного аналізу визначено, що медичні сили ЗС України в цілому готові до виконання завдань за призначенням, але повна готовність медичної служби командування Сил територіальної оборони як органу управління медичним забезпеченням, медичної служби бригад та батальйонів Сил територіальної оборони у такий короткий термін не можлива, але є альтернативні варіанти вирішення цієї важливої державної проблеми.

Висновки. Медична служба Сил територіальної оборони зможе виконати завдання з надання медичної допомоги особовому складу підрозділів Сил територіальної оборони та населенню у повному обсязі при умові використання територіального принципу в єдиному медичному просторі із залученням сил і засобів територіальних підрозділів Центрів ЕМД та медицини катастроф областей та наявних закладів охорони здоров'я, підсистеми медичного захисту в Єдиній державній системі цивільного захисту.

Ключові слова: медичне забезпечення, Сили територіальної оборони, проблемні питання.

Вступ. З появою на планеті Земля людства існують війни за розподіл сфер впливу на ту чи іншу територію, з тих пір людство відмічає надзвичайні ситуації природного характеру, які мали і мають суттєвий вплив на стан нашої цивілізації та її розвиток [1].

На земній кулі постійно існують джерела актів тероризму, локальні збройні конфлікти та війни, які супроводжуються великими безповоротними та санітарними втратами населення, великою кількістю вимушених біженців (переселенців), що потребують уваги від керівництва тих держав, де вони попросили соціального захисту [2].

Нині на долю нашого покоління випало важке випробування – у збройній боротьбі захищати незалежність і територіальну цілісність України. У важких виснажливих боях відродилося нове українське військо, сильне не лише високою кваліфікацією, потужним бойовим духом і набутих досвідом, а й, що

найголовніше, щирою підтримкою усього українського народу. І Збройні Сили України виправдовують цей високий кредит довіри проливаючи в боях кров'ю, безцінними життями бійців, що загинули під час проведення антитерористичної операції [3].

Враховуючи обстановку, що склалася на міжнародній арені, коли Україна опинилася на стику двох світів, а це міжнародна спільнота, яка обрала цивілізований шлях захисту своїх життєвих інтересів через Північно-Атлантичний блок НАТО і друга, яка воліє відновити існування Радянського союзу зразку 1991 року.

Все це розпочалось 8 років тому, коли була анексована Автономна республіка Крим та розпочалася гібридна війна на теренах Донецької та Луганської областей. Ця гібридна війна забрала життя понад 13 тисяч життів, більше 32 тисяч поранених та понад 1,5 млн. населення цих областей стали вимушеними переселенцями. Але апетити наших сусідів не

зменшуються, що підтверджується офіційною інформацією засобів масової інформації, можливість виникнення широкомасштабної війни на даний час виключити неможливо. У зв'язку з означеною ситуацією керівництвом Держави було ініційовано підготовку таких нормативно правових актів, а саме: Закону України «Про основи національного спротиву» [4] введеного в дію 01.01.2022 р., в державі здійснюється формування військових частин Сил територіальної оборони Збройних Сил України. Такі підрозділи функціонуватимуть у кожній області України та м. Києві, у цьому контексті Указом Президента України від 17.09.2021 р. №473/2021 затверджено «Стратегічний оборонний бюлетень України» [5].

Аналізуючи стан медичного забезпечення військ (сил), що брали участь в Антитерористичній операції (далі АТО) у 2014-2015 роках та Операції об'єднаних сил (далі ООС), на нашу думку доречно звернути увагу на таку ключову проблему як відсутність досвіду організації медичного забезпечення Сил територіальної оборони в умовах національного спротиву - територіальної оборони, руху опору та підготовки громадян України до національного спротиву.

Масштабність і багатогранність завдань щодо підготовчих заходів організації медичного забезпечення протидії сучасним загрозам вимагають напруження наявних всіх сил і засобів та великої уваги керівництва держави у підготовчий період, розгортання та виконання завдань територіальної оборони.

З метою не повторення помилок та непорозумінь, які були в процесі організації медичного забезпечення Сил оборони на початку гібридної війни, весь цей непростий комплекс заходів підлягає детальному дослідженню відповідних фахівців, які відповідають за цей напрямок діяльності.

Мета роботи полягає в дослідженні позитивного досвіду АТО/ООС та шляхів оптимізації діяльності медичних сил ЗС України з метою створення оптимізованої моделі організації медичного забезпечення Сил територіальної оборони в умовах національного спротиву - територіальної оборони, руху опору та підготовки громадян України до національного спротиву.

Результати дослідження та їх обговорення.

Незважаючи на Мінські угоди, збройний конфлікт на Сході України, супроводжується значними людськими жертвами і завдає

величезних матеріальних, фінансових, соціальних та психологічних збитків нашій державі та її громадянам. Він виявив ряд серйозних проблем у медичному забезпеченні військ і зумовив необхідність проведення детального аналізу та вжиття адекватних заходів для їх подолання.

З перших днів ведення АТО на теренах Донецької та Луганської областей виникла ціла низка проблем в процесі організації медичного забезпечення військ та населення, яке мешкало в зоні бойових дій та зонах безпеки. Низький рівень знань та навиків надання домедичної допомоги, та незнання бойової патології лікарським та середнім медичним персоналом, низький рівень укомплектованості військової ланки медичної служби особовим складом, відсутність запасів медичного майна та виробів медичного призначення, броньованих засобів евакуації поранених та хворих військовослужбовців з поля бою та населення із зон безпеки, неузгодженість і відсутність взаємодії військової медичної служби та цивільної системи охорони здоров'я, були характерними ознаками для початку цього збройного конфлікту. Однак протягом 8-ми років ведення АТО та ООС ці проблеми майже зняті за рахунок безпосереднього втручання керівництва держави.

Слід зазначити, що проблеми медичного забезпечення ЗС України, інших військових формувань і добровольчих батальйонів знаходяться під постійною опікою керівництва держави та керівництва військових формувань. Що стосується цивільної системи охорони здоров'я в єдиній державній системі цивільного захисту (ЦЗ), то при виникненні НС організація медичної допомоги постраждалим та особовому складу підрозділів ЦЗ та проведення лікувально-евакуаційних заходів постраждалих із зон НС покладаються на спеціалізовані медичні служби (МСЦЗ) [1,2, 20,21].

Однак таке поняття, як територіальна оборона, до сих пір у нормативно-правових актах Держави хоч і було відображено, але на нього достойної уваги ніхто не звертав, сподіваючись, що це не буде потрібно. Тому перш ніж приступити до викладу основного матеріалу і його обговорення доцільно викласти основні положення Законів України «Про національну безпеку України» «Про основи національного спротиву» та Указу Президента України «Про затвердження

«Стратегічного оборонного бюлетеню України» [31,4,5].

Таким чином, відповідно до Закону України «Про основи національного спротиву» введеного в дію 01.01.2022 р. в державі здійснюється формування військових частин Сил територіальної оборони Збройних Сил України. Такі підрозділи функціонуватимуть у кожній області України та м. Києві.

У п.1 ст.3 визначено: «Складовими національного спротиву є територіальна оборона, рух опору та підготовка громадян України до національного спротиву.

Водночас доцільно розглянути визначення основних термінів, тому, що з цих визначень витікають завдання Сил територіальної оборони та їх медичного забезпечення:

територіальна оборона - система загальнодержавних, воєнних і спеціальних заходів, що здійснюються у мирний час та в особливий період з метою протидії воєнним загрозам, а також для надання допомоги у захисті населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій;

рух опору - система воєнних, інформаційних і спеціальних заходів, організація, планування, підготовка і підтримка яких здійснюється з метою відновлення державного суверенітету і територіальної цілісності під час відсічі збройної агресії проти України.

Метою національного спротиву є підвищення обороноздатності держави, надання обороні України всеохоплюючого характеру, сприяння забезпеченню готовності громадян України до національного спротиву [4].

Враховуючи те, що завдання медичного забезпечення Сил територіальної оборони витікають із завдань Сил територіальної оборони, перш за все доцільно розглянути, а в чому ж вони полягають.

Завданнями Сил територіальної оборони є:

1) своєчасне реагування та вжиття необхідних заходів щодо оборони території та захисту населення на визначеній місцевості до моменту розгортання в межах такої території угруповання військ (сил) або/чи угруповання об'єднаних сил, призначених для ведення воєнних (бойових) дій з відсічі збройної агресії проти України;

2) участь у посиленні охорони та захисті державного кордону;

3) участь у захисті населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, ліквідації наслідків ведення воєнних (бойових) дій;

4) участь у підготовці громадян України до національного спротиву;

5) участь у забезпеченні умов для безпечного функціонування органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування та органів військового управління;

6) участь в охороні та обороні важливих об'єктів і комунікацій, інших критично важливих об'єктів інфраструктури, визначених Кабінетом Міністрів України, та об'єктів обласного, районного, сільського, селищного, міського значення, районного у містах рад, сільських, селищних, порушення функціонування та виведення з ладу яких становлять загрозу для життєдіяльності населення;

7) забезпечення умов для стратегічного (оперативного) розгортання військ (сил) або їх перегруповання;

8) участь у здійсненні заходів щодо тимчасової заборони або обмеження руху транспортних засобів і пішоходів поблизу та в межах зон/районів надзвичайних ситуацій та/або ведення воєнних (бойових) дій;

9) участь у забезпеченні заходів громадської безпеки і порядку в населених пунктах;

10) участь у запровадженні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану в разі його введення на всій території України або в окремих її місцевостях;

11) участь у боротьбі з диверсійно-розвідувальними силами, іншими збройними формуваннями агресора (противника) та не передбаченими законами України воєнізованими або збройними формуваннями;

12) участь в інформаційних заходах, спрямованих на підвищення рівня обороноздатності держави та на протидію інформаційним операціям агресора (противника)» [4].

Завдання медичного забезпечення Сил територіальної оборони будуть мати суттєві зміни в залежності від етапів діяльності цих Сил, на що доречно звернути увагу в процесі відпрацювання Зведеного плану територіальної оборони України або планів територіальної оборони в окремих її місцевостях та передбачити гібридність можливих дій супротивника.

Законом передбачена підготовка територіальної оборони; розгортання територіальної оборони; виконання завдань територіальної оборони; припинення та скасування дії планів територіальної оборони».

Водночас в абзаці 5 п.3.8 Стратегічного оборонного бюлетеню України вказано, що формується система дій і засобів з організації та підтримки руху опору.

Система територіальної оборони забезпечить формування вмотивованого та підготовленого територіального резерву, організацію і підтримку постійної взаємодії військових частин (підрозділів) територіальної оборони Збройних Сил України з органами (підрозділами) інших складових сектору безпеки і оборони та нарощення їх спроможностей щодо виконання завдань територіальної оборони в мирний час та в особливий період.

Територіальна оборона та рух опору, які є складовими національного спротиву, сприятимуть підвищенню обороноздатності держави та наданню обороні України всеохоплюючого характеру.

Наявність непорушних запасів у необхідних обсягах, своєчасне їх оновлення, відновлення та вдосконалення порядку їх створення, утримання і використання дадуть змогу виконати визначені завдання та сплановані заходи зі стратегічного розгортання та відсічі збройної агресії.

Медичне забезпечення буде спрямовано на збереження життя і зміцнення здоров'я особового складу, запобігання виникненню і розповсюдженню хвороб, надання медичної допомоги військовослужбовцям, лікування і відновлення їх працездатності та боєздатності після поранень, захворювань і травм.

Інтегрована в єдиний медичний простір система медичного забезпечення Збройних Сил України у взаємодії з медичними службами інших складових сил оборони буде здатною забезпечити виконання широкого спектра завдань сил оборони з поетапною адаптацією до системи медичного забезпечення збройних сил держав – членів НАТО.

Створення ефективної системи медичного забезпечення, здатної на належному рівні забезпечити комплектування військ (сил) особовим складом, придатним за станом здоров'я до військової служби, збереження життя і зміцнення здоров'я військовослужбовців, своєчасне надання

високоякісної та ефективної медичної допомоги, підтримання боєздатності військ відповідно до стандартів держав – членів НАТО.

Очікувані результати – створено систему медичного забезпечення Збройних Сил України, підвищено рівень міжвідомчої координації діяльності медичних служб сил оборони в єдиному медичному просторі, нарощено спроможності сил і засобів медичного забезпечення [5].

В контексті вище викладеного доцільно звернутись до ст. 49 Конституції України, де передбачено: «Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм. Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена. Держава сприяє розвитку лікувальних закладів усіх форм власності» [6].

Таким чином держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування, що можливо за умови певної уніфікації надання медичної допомоги та створення єдиного медичного простору України.

Ця уніфікація можлива за умови єдиних базових принципів та засад її надання, що передбачене при створенні гарантованого державою єдиного медичного простору України, попередньо належним чином розробленого адміністративно-правовими методами та способами унормування.

Вищеозначене в умовах ведення бойових дій в АТО та зонах безпеки безперечно, що не могло бути забезпечене, як для військових так і для мирного населення.

Однак постановою КМУ від 31.10. 2018 р. № 910 «Про затвердження Воєнно-медичної доктрини України» де чітко визначено, що метою Воєнно-медичної доктрини України є - збереження життя і здоров'я військовослужбовців через досягнення максимальної ефективності їх медичного забезпечення шляхом об'єднання спроможностей і зусиль медичних служб та системи охорони здоров'я цивільного населення, підготовка системи охорони здоров'я держави до надання медичної

допомоги військовослужбовцям під час дії особливого періоду, надзвичайного стану, інших кризових ситуацій.

Досягнення мети забезпечується виконанням таких завдань:

формування та впровадження єдиних підходів щодо збереження та зміцнення здоров'я військовослужбовців, організації і надання медичної допомоги їм у разі поранень, уражень і захворювань, якнайшвидшого відновлення боєздатності та працездатності шляхом застосування медичних стандартів НАТО та переходу на рівневу систему медичного забезпечення військ;

організація взаємодії та об'єднання спроможностей і зусиль медичних служб та системи охорони здоров'я цивільного населення для медичного забезпечення військ;

забезпечення постійної готовності сил та засобів медичних служб і системи охорони здоров'я цивільного населення до застосування за призначенням [7].

Враховуючи досвід організації медичного забезпечення військ АТО/ООС ми розуміємо, що формування повноцінної системи медичного забезпечення Сил територіальної оборони у короткий проміжок часу практично неможливо, з причини відсутності відповідних підготовлених сил (лікарського складу, середнього і молодшого медичного персоналу) і засобів (медичного майна – виробів медичного призначення і лікарських засобів та техніки – медичного обладнання, апаратури та транспортних засобів евакуації).

Згідно з вимогами Воєнно-медичної доктрини «Пораненим (хворим) військовослужбовцям медична допомога надається в медичних підрозділах військових частин і з'єднань, закладах охорони здоров'я за територіальним принципом. Медичні підрозділи та заклади охорони здоров'я є основою для формування етапів медичної евакуації (рівнів медичного забезпечення), кількість, місце їх розгортання, вид і обсяг медичної допомоги яких визначаються умовами оперативної і бойової обстановки та величиною санітарних втрат.

Медична допомога пораненим (хворим) надається на тих етапах медичної евакуації (рівнях медичного забезпечення), де вона може бути надана у найкоротший строк та у найбільш повному обсязі з урахуванням наявних сил і засобів та можливостей медичної та аеромедичної евакуації.

Основними принципами розгортання етапів медичної евакуації (рівнів медичного забезпечення) є максимальне наближення їх до осередків санітарних втрат, ешелонування та скорочення їх кількості в лікувально-евакуаційному процесі.

Усі військовослужбовці мають володіти практичними навичками з надання домедичної допомоги в порядку самопомоги та взаємодопомоги».

І тут доцільно зупинитись на такому важливому питанні як організація та порядок надання медичної допомоги, яка здійснюється за видами відповідно до Законів України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [7], «Про екстрену медичну допомогу», Кодексу цивільного захисту України та нормативно-правових актів з питань медичного забезпечення військ та населення в надзвичайних ситуаціях [8,9,10,29,30].

Таким чином медична допомога на місці події (поранень, травмувань) особовому складу Сил територіальної оборони буде надаватись у вигляді само- і взаємодопомоги (враховуючи підготовленість військовослужбовців з домедичної підготовки), а також, як альтернативний варіант, при потребі - бригадами ЕМД територіальних центрів екстреної медичної допомоги та медицини катастроф областей, а при виникненні масових санітарних втрат, за необхідності із залученням сил і засобів Державної служби медицини катастроф, підсистеми медичного захисту та медичної спеціалізованої служби цивільного захисту в Єдиній державній системі цивільного захисту [7,9,20.21, 29,30].

Евакуацію здійснювати до найближчого військового госпіталю чи закладу охорони здоров'я за територіальним принципом в єдиному медичному просторі держави шляхом дотримання законодавства з питань охорони здоров'я, стандартів медичної допомоги (медичних стандартів) та клінічних протоколів відповідно до міжнародних стандартів.

Організація взаємодії військової медичної служби та системи екстреної медичної допомоги МОЗ реально починається на рівні надання лікарської та кваліфікованої медичної допомоги в дільничних і центральних районних лікарнях та мобільних військових госпіталях, які розгортаються на базі лікарень, де відповідний рівень надання медичної допомоги організовується

медициним персоналом цивільного закладу бригадами екстреної медичної допомоги охорони здоров'я при взаємодії з військовими бригадами другої черги (табл. 1.) лікарсько-сестринськими бригадами та

Таблиця 1

Організація надання медичної допомоги у зоні АТО/ООС та за її межами

Види медичної допомоги	На полі бою	В зоні АТО/ООС	За межами зони АТО/ООС
Домедична, медична	Військова ланка медичної служби	Військова ланка медичної служби	
Долікарська	Військова ланка медичної служби	Військова ланка медичної служби	
Лікарська з елементами кваліфікованої медичної допомоги	Військова ланка медичної служби, при наявності лікарських бригад у МП МБ(ТБ)	Військова ланка медичної служби ОМедр, МПП	Мобільні та військові госпіталі МО України, бригади екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, заклади охорони здоров'я МОЗ України, за територіальним принципом в єдиному медичному просторі підсистема медичного захисту в єдиній державній системі цивільного захисту
Кваліфікована		Військова ланка медичної служби ОМедр	Мобільні та військові госпіталі МО України, заклади охорони здоров'я МОЗ України, за територіальним принципом в єдиному медичному просторі підсистема медичного захисту в єдиній державній системі цивільного захисту
Спеціалізована			Військово-медичні клінічні центри регіонів, обласні клінічні лікарні, заклади охорони здоров'я МОЗ України, за територіальним принципом в єдиному медичному просторі підсистема медичного захисту в єдиній державній системі цивільного захисту
Високоспеціалізована			обласні клінічні лікарні, Головний військово-медичний клінічний центр МО України (ГВКГ МО України), клініки НАМН України та за кордоном
Реабілітація поранених і хворих учасників АТО/ООС			Військові клінічні санаторії МО України (Хмільник, Трускавець Пуща Водиця) санаторії Укрпрофоздоровниці та за кордоном

Розпорядженням КМУ від 24.05. 2017 р. № 352-р «Деякі питання медичного забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та поліцейських, які беруть участь в АТО» визначені 303, що залучаються для надання вторинної (спеціалізованої) і третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги військовослужбовцям сил оборони та кількість виділених ліжок [11].

Спільним наказом МО та МОЗ від 7.02.2018 р. №49/180 «Про визначення механізму надання вторинної (спеціалізованої) і третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги військовослужбовцям, які беруть участь в антитерористичній операції», що зареєстрований у Міністерстві юстиції України 28.02.2018 р. за № 252/31704 визначені механізм організації надання вторинної (спеціалізованої) і третинної

(високоспеціалізованої) медичної допомоги військовослужбовцям у закладах охорони здоров'я, що залучаються для надання такої допомоги [12].

Враховуючи вимоги єдиного медичного простору у процесі надання медичної допомоги будуть приймати участь територіальні медичні об'єднання, які існують згідно з наказом МОЗ України від 28.10.2002 №385 «Про затвердження переліків закладів охорони здоров'я, лікарських, провізорських посад та посад молодших спеціалістів з фармацевтичною освітою у закладах охорони здоров'я» [13]. У п.6 Пояснень до Переліку закладів охорони здоров'я визначено таке поняття як: «Територіальне медичне об'єднання - це комплекс лікувально-профілактичних та інших закладів, функціонально і організаційно пов'язаних між собою з метою інтеграції і ефективного використання трудових і матеріальних ресурсів для досягнення найкращих кінцевих

результатів у наданні медичної допомоги населенню».

Існуюча, згідно з цілою низкою наказів Генерального штабу ЗС [32-34], в АТО та ООС схема лікувально-евакуаційних заходів повністю задовольняє потреби медичного забезпечення Сил територіальної оборони і суттєвих змін не потребує, але до цього доцільно додати спільні накази МВС та МОЗ щодо організації взаємодії в НС та здійсненні аеромедичної евакуації.

Враховуючи актуальність використання підсистеми медичного захист в єдиній державній системі цивільного захисту, системи екстреної медичної допомоги та медицини катастроф та закладів охорони здоров'я за територіальним принципом в єдиному медичному просторі вважаємо за доцільне внести зміни та доповнення до нині існуючої Схеми лікувально евакуаційних заходів АТО/ООС (Рис. 1), а саме: в назві доповнити «та Сил територіальної оборони», та викласти в іншій редакції (Рис.2).

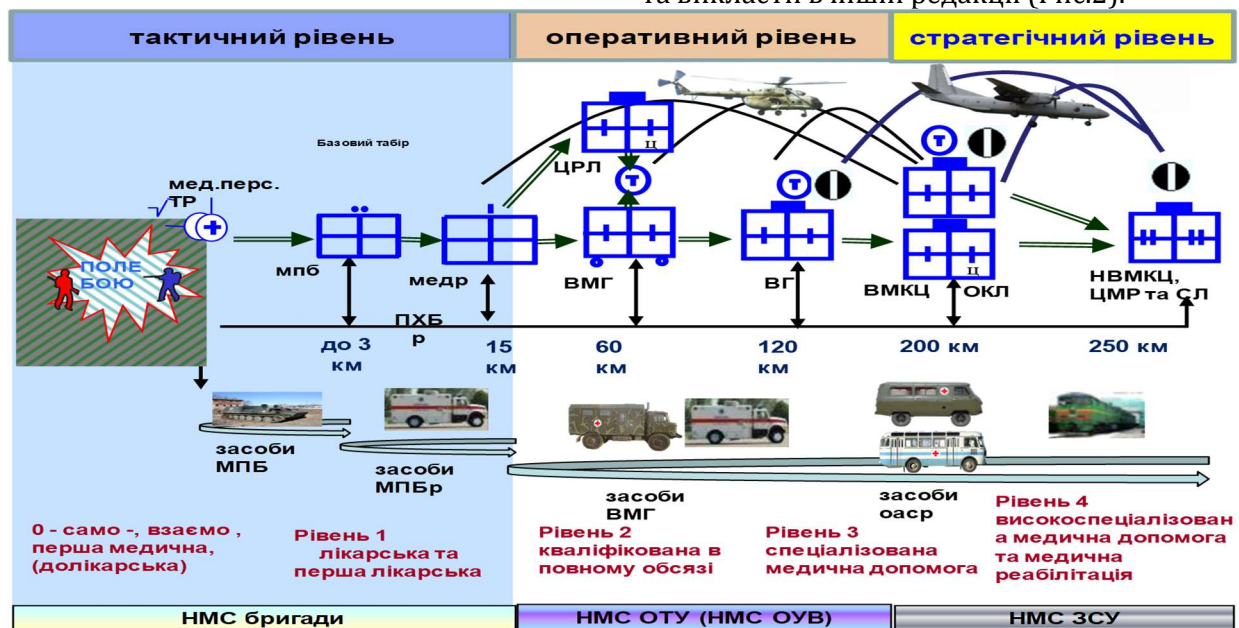

Рисунок 1. Схема лікувально-евакуаційних заходів АТО/ООС

Це можна пояснити тим, що в процесі ведення бойових дій збройними силами вся увага командування медичних сил буде зосереджена на організації медичного забезпечення воюючих з'єднань і військових частин, а не на Силах територіальної оборони, тоді виникає альтернативний варіант залучення сил і засобів Державної служби медицини катастроф, підсистеми медичного захисту в Єдиній державній системі цивільного захисту, у цьому контексті доцільно продемонструвати спільні накази МВС та МОЗ України:

– від 03.04.2018 р. № 275/600 «Про затвердження Інструкції щодо організації взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій і Міністерством охорони здоров'я України у разі виникнення надзвичайних ситуацій» зареєстрований в Мінюсті 19.04.2018 р. за № 479/3931 [14];

– від 16.08.2018 р. № 677/1503 «Про затвердження Порядку спільних дій сил цивільного захисту та закладів охорони здоров'я під час здійснення аеромедичної евакуації повітряними суднами Державної служби України з надзвичайних ситуацій»

zareєстрований в Мінюсті 30.10.2018 р. за № 12321/32681 [15,35]. У цих спільних наказах досконало визначені завдання кожної із сторін в організації взаємодії в процесі ліквідації наслідків НС природного, техногенного, соціального та воєнного характеру а також висвітлені питання взаємодії в процесі аеромедичної евакуації.

В умовах війни всі відомства держави працюють на захист суверенітету і цілісності її рубежів і в цьому контексті доцільно згадати Єдину державну систему цивільного захисту, яка створена відповідно до цілої низки постанов Кабінету Міністрів України [16-19]. В Єдиній державній системі цивільного захисту своє достойне місце знайшла функціональна підсистема медичного захисту населення та її складова медична спеціалізована медична служба цивільного захисту, що знайшло своє відображення в наказах МОЗ України:

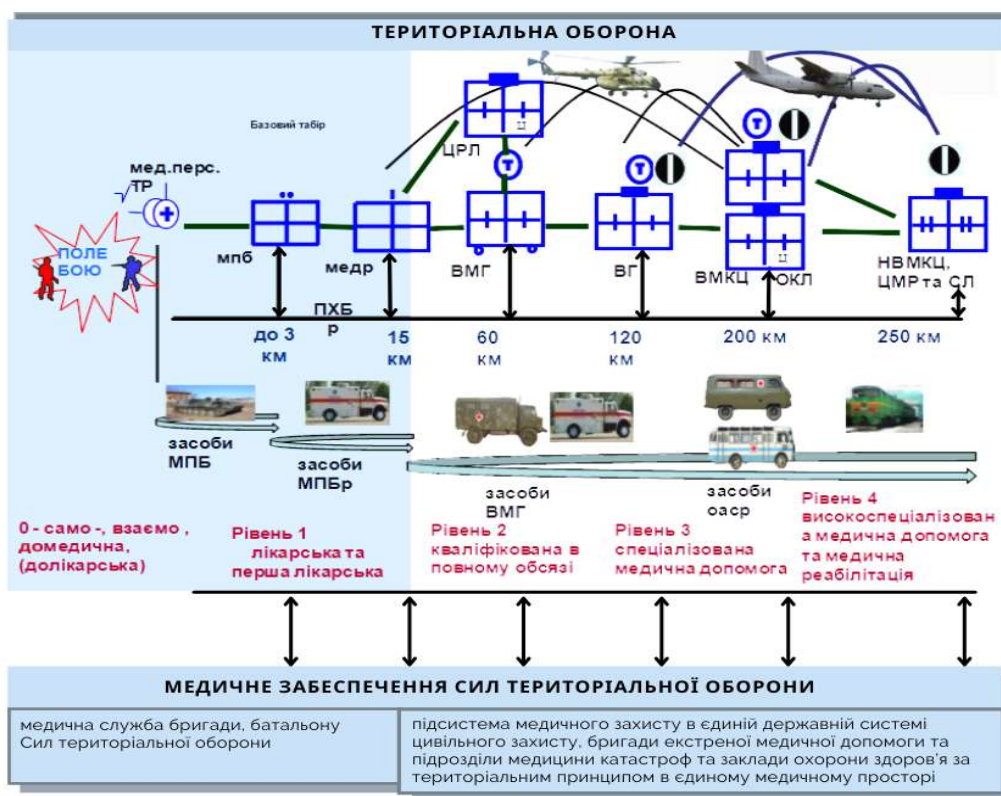
- від 25.03. 2019 р. № 667 «Про затвердження Положення про функціональну

підсистему медичного захисту населення» [20];

- від 12.06.2019 р. № 1349 та зареєстровано в Мінюсті України 09.07.2019 р. за № 758/33759 «Про затвердження Положення про медичну спеціалізовану службу цивільного захисту» [21,35].

В унісон завдань визначених у вище зазначених нормативних актах, що стосується організації медичного забезпечення населення і військ, наказом МОЗ України від 18.02.2015 р. № 75 «Про додаткові заходи щодо забезпечення функціонування закладів охорони здоров'я в умовах особливого періоду та подолання наслідків надзвичайної ситуації державного рівня соціального та воєнного характеру» конкретизовані заходи для закладів охорони здоров'я на надзвичайні ситуації та АТО/ООС.

Крім того в масштабі країни створено резерв ліжкового фонду із розрахунку 30% від ліжкової потужності цих закладів [22,35].

Рисунок 2. Схема лікувально-евакуаційних заходів АТО/ООС та Сил територіальної оборони

На нашу думку евакуація поранених і хворих військовослужбовців та осіб цивільного населення з місця події до медичного пункту батальйону або до медичної роти та мобільних госпіталів здійснюється їх же евакуаційно-транспортними засобами. Евакуаційні заходи

військовослужбовців з мобільних госпіталів та закладів охорони здоров'я Міністерства охорони здоров'я здійснюються санітарно-евакуаційними гелікоптерами та літаками військових госпіталів, Військово-медичних клінічних центрів регіонів, за необхідності до обласних клінічних лікарень і Національного

Військово-медичного клінічного центру (НВМКЦ «ГВКГ») МО України.

Евакуація поранених і хворих військовослужбовців здійснюється диференційовано в залежності від кількості санітарних втрат, стану поранених і хворих, терміновості та потреби у виді медичної допомоги у Військово-медичні клінічні центри регіонів, стаціонарні військові госпіталі та обласні клінічні лікарні з подальшим вирішенням питання реабілітації.

Евакуація цивільних поранених і хворих здійснюється поза межами ведення бойових дій силами і засобами територіальних центрів екстреної медичної допомоги та медицини катастроф за територіальним принципом представлена на Рисунку.

Таким чином, на нашу думку, на рівні міністерств і відомств опрацьовані питання організації надання всіх видів медичної допомоги військовим контингентам в ООС та населенню в зонах безпеки, взаємодії під час здійснення заходів медичного забезпечення та аеромедичної евакуації, які адаптовані до потреб Сил територіальної оборони.

Визначені додаткові заходи щодо забезпечення функціонування закладів охорони здоров'я в умовах особливого періоду та подолання наслідків надзвичайної ситуації державного рівня соціального та воєнного характеру» конкретизовані заходи для закладів охорони здоров'я на надзвичайні ситуації та ООС, які успішно будуть працювати і на потреби Сил територіальної оборони.

На нашу думку на регіональному рівні керівництву обласних державних адміністрацій та структурними підрозділами з охорони здоров'я за мирного часу доцільно провести адекватні заходи щодо:

забезпечення стабільної роботи закладів охорони здоров'я в місцях їх постійної дислокації або ж на нових місцях після переміщення,

організації медичного забезпечення цивільного населення, що проживає в районах бойових дій або суміжних із ними,

надання медико-консультативної допомоги мешканцям населених пунктів, де відсутні або зруйновані заклади охорони здоров'я,

наближення спеціалізованої медичної допомоги до населення, яке проживає в зоні розмежування

Підводячи підсумок вище викладеному, настав час визначити, що організація медичного забезпечення з'єднань і частин територіальної оборони буде здійснюватися за територіальним принципом в єдиному медичному просторі держави.

Водночас, навіть при повноцінній мобілізації сил і засобів медичної служби Сил територіальної оборони вона не зможе укомплектувати медичні підрозділи та з'єднання і частини територіальної оборони підготовленим лікарським складом та середнім і молодшим медичним персоналом, створити запаси медичного майна, виробів медичного призначення та лікарських засобів [24-28], укомплектуватись транспортними засобами медичної евакуації, провести повноцінні теоретичні і практичні заняття, з особовим складом означених підрозділів, з до медичної підготовки щодо надання екстреної медичної допомоги постраждалим в умовах наближених до реальних під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

Лікарський склад та середній медичний персонал не володітиме знаннями щодо вимог міжнародних та стандартів НАТО [23] з надання медичної допомоги при сучасних бойових травмах, Особовий медичної служби підрозділів територіальної оборони не матиме уяви про організацію медичної розвідки у зонах та районах відповідальності, що може негативно відобразитись на стані інфекційної захворюваності особового складу.

Все це призведе до того, що на місці події домедична допомога буде надаватись не в повному обсязі, евакуацію поранених, постраждалих до найближчого закладу охорони здоров'я здійснити нічим, і це далеко не повний перелік заходів від яких залежить стан готовності служби до виконання завдань за призначенням навіть в єдиному медичному просторі.

Таким чином принагідно пам'ятати, що є завжди готові до виконання завдань за призначенням сили і засоби екстреної медичної допомоги (бригади ЕМД) та медицини катастроф (спеціалізовані медичні бригади постійної готовності II черги) Державної служби медицини катастроф. У цьому контексті доцільно використовувати сили і засоби підсистеми медичного захисту та медичної спеціалізованої служби в Єдиній державній системі цивільного захисту.

Висновки

1. Організація і забезпечення надання домедичної, медичної, долікарської, лікарської та елементів кваліфікованої медичної допомоги військовослужбовцям та мирному населенню залишається прерогативою військової ланки медичних сил Сил територіальної оборони.

2. Взаємодія цивільної системи охорони здоров'я починається тільки з етапу кваліфікованої медичної допомоги і відслідковується на подальших етапах медичної евакуації, (спеціалізована та високо-спеціалізована медична допомога) з лікуванням та евакуацією за призначенням, та подальшою реабілітацією.

3. Етапне лікування поранених і хворих з евакуацією їх за призначенням та реабілітацією, які базуються на принципах своєчасності, спадкоємності і послідовності у наданні медичної допомоги, його ешелонування за військовими медичними підрозділами та закладами та закладами охорони здоров'я, підтверджують свою актуальність і на сьогоднішній день.

Література.

1. Печиборщ В.П., Волянський П.Б., Якимець В.М., Вороненко В.В., Хижняк М.І. «Медичний захист населення в надзвичайних ситуаціях в єдиній державній системі цивільного захисту» Київ: «Видавництво Людмила», 2019, 693 с..

2. Печиборщ В.П., Волянський, П.Б. Якимець В.М., Вороненко В.В., Хижняк М.І., Перехрестенко О.В., Риженко С.А., Галаченко О.О. «Оптимізація діяльності Державної служби медицини катастроф» I і II томи, Київ: СПД Чалчинська Н.В., 2019, 766 с..

3. Вітальне слово до гостей та учасників Міжнародної наукової конференції Міністра оборони України генерал армії України Полторака С.Т. 1 грудня 2016 р. «Відродження Українського війська: сучасність та історична ретроспектива»: Збірник матеріалів Міжнародної наукової конференції 1-2 грудня 2016 р. – К. : НУОУ, 2016. – 161 с..

4. Закон України «Про основи національного спротиву» 16.07.2021 р. № 1702-IX (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2021, № 41, ст.339)

5. Указ Президента України від 17.09.2021 р. №473/2021 «Про затвердження «Стратегічного оборонного бюлетеню України».

6. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141) із змінами та доповненнями.

7. Постанова КМУ від 31.10.2018 р. № 910 «Про затвердження Воєнно-медичної доктрини».

8. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я». № 2801-XII від

4. Незважаючи на набутий досвід та деякі позитивні зрушення в організації взаємодії в процесі медичного забезпечення військ (сил) та цивільного населення як на державному так і відомчому рівні, ці питання ще не в повній мірі відповідають сучасним вимогам щодо гарантованих обсягів та якості надання медичної допомоги, лікування і реабілітації, що вказує на недостатній рівень розробки та впровадження системних рішень і програмних документів.

5. Необхідною умовою поліпшення стану взаємодії в процесі організації медичного забезпечення військ та населення є глибоке вивчення та проведення аналізу реального стану справ та опрацювання наукового обґрунтування методології створення державної інтегрованої системи медичного забезпечення, яка б передбачала вирішення проблем медичного забезпечення на державному, міжвідомчому, регіональному та місцевих рівнях - створення єдиного медичного простору та відповідність міжнародним стандартам та стандартам НАТО.

19.11.1992. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 4, ст.19) із змінами та доповненнями.

9. Закон України «Про екстрену медичну допомогу» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 30, ст.340). із змінами та доповненнями.

10. Кодекс цивільного захисту України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 34-35, ст.458).

11. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.05.2017 р. № 352-р «Деякі питання медичного забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та поліцейських, які беруть участь в антитерористичній операції та здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях» (зі змінами).

12. Наказ Міністерства оборони України та Міністерства охорони здоров'я України від 07.02.2018 року № 49/180 «Про визначення механізму надання вторинної (спеціалізованої) і третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги військовослужбовцям, які беруть участь в антитерористичній операції та здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або в умовах запровадження воєнного чи надзвичайного стану» (зі змінами, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 28.02.2018 року за № 252/31704).

13. Наказ МОЗ України від 28.10.2002 №385 «Про затвердження переліків закладів охорони здоров'я, лікарських, провізорських посад та посад молодших спеціалістів з фармацевтичною освітою у закладах охорони здоров'я».

14. Спільний наказ МВС та МОЗ України: від 03.04.2018 р. № 275/600 та зареєстровано в Мінюсті 19.04.2018 р. за № 479/3931 «Про затвердження Інструкції щодо організації взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій і Міністерством охорони здоров'я України у разі виникнення надзвичайних ситуацій».

15. Спільний наказ МВС та МОЗ України від 16.08.2018 р. № 677/1503, зареєстроване в Мінюсті 30.10.2018 р. за № 12321/32681 «Про затвердження Порядку спільних дій сил цивільного захисту та закладів охорони здоров'я під час здійснення аеромедичної евакуації повітряними суднами Державної служби України з надзвичайних ситуацій».

16. Постанова КМУ від 09.01.2014 р. № 11 «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту».

17. Постанова КМУ від 11.03.2015 р. № 101 «Про затвердження типових положень про функціональну і територіальну підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту».

18. Постанова КМУ від 08.07.2015 р. № 469 «Про затвердження Положення про спеціалізовані служби цивільного захисту».

19. Постанова КМУ від 06.06.2018 р. № 450 «Про внесення змін до Положення про єдину державну систему цивільного захисту і Положення про Державну інспекцію ядерного регулювання України».

20. Наказ МОЗ України від 25.03.2019 р. № 667 «Про затвердження Положення про функціональну підсистему медичного захисту населення».

21. Наказ МОЗ України від 12.06.2019 р. № 1349 та зареєстровано в Мінюсті України 09.07.2019 р. за № 758/33759 «Про затвердження Положення про медичну спеціалізовану службу цивільного захисту».

22. Наказ МОЗ України від 18.02.2015 р. № 75 «Про додаткові заходи щодо забезпечення функціонування закладів охорони здоров'я в умовах особливого періоду та подолання наслідків надзвичайної ситуації державного рівня соціального та воєнного характеру».

23. Військовий стандарт 01.305.001 (Видання 1). Спільна об'єднана доктрина з медичної евакуації. STANAG 2546 (MEDSTD)- ALLIED JOINT DOCTRINE FOR MEDICAL EVACUATION – AJMedP-2.

24. Наказ МОЗ України від 05.01.2017 р. № 6 «Про затвердження переліків лікарських засобів та

медичних виробів, які повинні бути в складі аптечок медичних загальновійськових індивідуальних, аптечки автомобільної загальновійськової, наплічника медичного загальновійськового санітара та наплічника медичного загальновійськового санітарного інструктора», що зареєстрований у Міністерстві юстиції України 25.02.2017 р. за № 113/29981.

25. Розпорядження КМУ від 31.03.2014 р. № 300-р «Про затвердження переліку і норм накопичення в системі екстреної медичної допомоги лікарських засобів та медичних виробів першої необхідності для організації медико-санітарного забезпечення цивільного населення під час особливого періоду».

26. Постанова КМУ від 29.03.2001 р. № 308 «Про порядок створення і використання матеріальних резервів для запобігання, ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру та їх наслідків».

27. Наказ МОЗ України від 10.08.2001 р. № 331 «Про затвердження номенклатури резервів лікарських засобів, виробів медичного призначення та медичного обладнання для запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру».

28. Наказ МОЗ України від 09.09.2006 р. № 613 «Про внесення змін до наказу МОЗ України від 10.08.2001 р. № 331».

29. Постанова КМУ від 11.07.2011 р. № 827 «Про затвердження положення про Державну службу медицини катастроф»

30. Наказ МОЗ України від 01.06.2009 р. № 370 «Про єдину систему надання екстреної медичної допомоги», зареєстрованим в Мін.юстиції України 14.09.2009 р. за № 863/16879.

31. Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р. № 2469-VIII.

32. Наказ Генерального штабу Збройних Сил України від 20.12.2017 р. № 445 «Про затвердження Доктрини медичного забезпечення Збройних Сил України».

33. Наказ Генерального штабу Збройних Сил України від 09.07.2018 р. № 258 «Про затвердження Керівництва з медичної евакуації у Збройних Силах України».

34. Наказ Генерального штабу Збройних Сил України від 11.02.2019 р. № 60 «Про затвердження Настанови з медичного забезпечення Збройних Сил України на особливий період».

35. Волянський П.Б., Печиборщ В.П., Якимець В.М., Вороненко В.В., та ін./ Основні засади взаємодії медичної служби Сил Оборони та системи охорони здоров'я України в АТО/ООС// Методичні рекомендації - (аналітичний огляд нормативно-правових документів Держави). Київ, СПД Чалчинська Н.В., 2021. 54 с.

References

1. Pechyborshch V.P., P.B. Volianskyi, P.B., Yakymets, V.M., Voronenko, V.V., Khyzhniak, M.I. (2019). «Medychnyi zakhyst naseleння v nadzvychainykh sytuatsiakh v yedynii derzhavni

systemi tsyvilnoho zakhystu» Kyiv: «Vydavnytstvo Liudmyla», 693.

2. Pechyborshch V.P., Volianskyi, P.B., Yakymets, V.M., Voronenko, V.V., Khyzhniak, M.I., Perekhrestenko,

O.V., Ryzhenko, S.A., Halachenko, O.O. (2019). «Optyimizatsiia diialnosti Derzhavnoi sluzhby medytsyny katastrof» I i II tomy, Kyiv: SPD Chalchynska N.V., 766.

3. Vitalne slovo do hostei ta uchasykyv Mizhnarodnoi naukovo konferentsii Ministra obrony Ukrainy heneral armii Ukrainy Poltoraka S.T. 1 hrudnia 2016 r. «Vidrodzhennia Ukrainskoho viiska: suchasnist ta istorychna retrospektyva»: Zbirnyk materialiv Mizhnarodnoi naukovo konferentsii 1–2 hrudnia 2016 r. – K. : NUOU, 2016. – 161 s..

4. Zakon Ukrainy «Pro osnovy natsionalnoho sprotyvu» 16.07.2021 r. № 1702-IX (Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), 2021, № 41, st.339)

5. Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 17.09.2021 r. №473/2021 «Pro zatverdzhennia «Stratehichnoho oboronnoho biuleteniu Ukrainy».

6. Konstytutsiia Ukrainy (Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 1996, № 30, st. 141) iz zminamy ta dopovnenniamy.

7. Postanova KMU vid 31.10.2018 r. № 910 «Pro zatverdzhennia Voinno-medychnoi doktryny».

8. Zakon Ukrainy «Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorovia». № 2801-XII vid 19.11.1992. (Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 1993, № 4, st.19) iz zminamy ta dopovnenniamy.

9. Zakon Ukrainy «Pro ekstrenu medychnu dopomohu» (Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), 2013, № 30, st.340). iz zminamy ta dopovnenniamy.

10. Kodeks tsyvilnoho zakhystu Ukrainy (Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), 2013, № 34-35, st.458).

11. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24.05.2017 r. № 352-r «Deiaki pytannia medychnoho zabezpechennia viiskovosluzhbovtiv, osib riadovoho i nachalnytskoho skladu ta politseyskykh, yaki berut uchast v antyterorystychnii operatsii ta zdiisnenni zakhodiv iz zabezpechennia natsionalnoi bezpeky i obrony, vidsichi i strymuvannia zbroinoi ahresii Rosiiskoi Federatsii u Donetskii ta Luhanskii oblastiakh» (zi zminamy).

12. Nakaz Ministerstva obrony Ukrainy ta Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy vid 07.02.2018 roku № 49/180 «Pro vyznachennia mekhanizmu nadannia vtorynnoi (spetsializovanoi) i tretynnoi (vysokospetsializovanoi) medychnoi dopomohy viiskovosluzhbovtiam, yaki berut uchast v antyterorystychnii operatsii ta zdiisnenni zakhodiv iz zabezpechennia natsionalnoi bezpeky i obrony, vidsichi i strymuvannia zbroinoi ahresii Rosiiskoi Federatsii ta/abo v umovakh zaprovadzhennia voiennoho chy nadzvychainoho stanu» (zi zminamy, zareiestrovanyi u Ministerstvi yustytsii Ukrainy 28.02.2018 roku za № 252/31704).

13. Nakaz MOZ Ukrainy vid 28.10.2002 №385 «Pro zatverdzhennia perelikiv zakladiv okhorony zdorovia, likarskykh, provizorskykh posad ta posad molodshykh spetsialistiv z farmatsevychnoiu osvitoiu u zakladakh okhorony zdorovia».

14. Spilnyi nakaz MVS ta MOZ Ukrainy: vid 03.04.2018 r. № 275/600 ta zareiestrovano v Miniusti

19.04.2018 r. za № 479/3931 «Pro zatverdzhennia Instruksii shchodo orhanizatsii vzaiemodii mizh Derzhavnoiu sluzhboiu Ukrainy z nadzvychainykh sytuatsii i Ministerstvom okhorony zdorovia Ukrainy u razi vynykennia nadzvychainykh sytuatsii».

15. Spilnyi nakaz MVS ta MOZ Ukrainy vid 16.08.2018 r. № 677/1503, zareiestrovane v Miniusti 30.10.2018 r. za № 12321/32681 «Pro zatverdzhennia Poriadku spilnykh dii syl tsyvilnoho zakhystu ta zakladiv okhorony zdorovia pid chas zdiisnennia aeromedychnoi evakuatsii povitrianymy sudnamy Derzhavnoi sluzhby Ukrainy z nadzvychainykh sytuatsii».

16. Postanova KMU vid 09.01.2014 r. № 11 «Pro zatverdzhennia Polozhennia pro yedynu derzhavnu systemu tsyvilnoho zakhystu».

17. Postanova KMU vid 11.03.2015 r. № 101 «Pro zatverdzhennia typovykh polozhen pro funktsionalnu i terytorialnu pidsystemy yedynoi derzhavnoi systemy tsyvilnoho zakhystu».

18. Postanova KMU vid 08.07. 2015 r. № 469 «Pro zatverdzhennia Polozhennia pro spetsializovani sluzhby tsyvilnoho zakhystu».

19. Postanova KMU vid 06.06.2018 r. № 450 «Pro vnesennia zmin do Polozhennia pro yedynu derzhavnu systemu tsyvilnoho zakhystu i Polozhennia pro Derzhavnu inspektsiiu yadernoho rehuliuвання Ukrainy».

20. Nakaz MOZ Ukrainy vid 25.03. 2019 r. № 667 «Pro zatverdzhennia Polozhennia pro funktsionalnu pidsystemu medychnoho zakhystu naselennia».

21. Nakaz MOZ Ukrainy vid 12.06.2019 r. № 1349 ta zareiestrovano v Miniusti Ukrainy 09.07.2019 r. za № 758/33759 «Pro zatverdzhennia Polozhennia pro medychnu spetsializovanu sluzhbu tsyvilnoho zakhystu».

22. Nakaz MOZ Ukrainy vid 18.02.2015 r. № 75 «Pro dodatkovy zakhody shchodo zabezpechennia funktsionuvannia zakladiv okhorony zdorovia v umovakh osoblyvoho periodu ta podolannia naslidkiv nadzvychainoi sytuatsii derzhavnoho rivnia sotsialnoho ta voiennoho kharakteru».

23. Viiskovy standart 01.305.001 (Vydannia 1). Spilna obiednana doktryna z medychnoi evakuatsii. STANAG 2546 (MEDSTD)- ALLIED JOINT DOCTRINE FOR MEDICAL EVACUATION – AJMedP-2.

24. Nakaz MOZ Ukrainy vid 05.01.2017 r. № 6 «Pro zatverdzhennia perelikiv likarskykh zasobiv ta medychnykh vyrobiv, yaki povynni buty v skladi aptechok medychnykh zahalnoviiskovykh indyvidualnykh, aptechky avtomobilnoi zahalnoviiskovoi, naplichnyka medychnoho zahalnoviiskovoho sanitara ta naplichnyka medychnoho zahalnoviiskovoho sanitarnoho instruktora», shcho zareiestrovanyi u Ministerstvi yustytsii Ukrainy 25.02.2017 r. za № 113/29981.

25. Rozporiadzhennia KMU vid 31.03.2014 r. № 300-r «Pro zatverdzhennia pereliku i norm nakopychennia v systemi ekstrenoi medychnoi dopomohy likarskykh zasobiv ta medychnykh vyrobiv pershoi neobkhidnosti dlia orhanizatsii medyko-

sanitarnoho zabezpechennia tsyvilnoho naseleennia pid chas osoblyvoho periodu».

26. Postanova KМУ vid 29.03.2001 r. № 308 «Pro poriadok stvorennia i vykorystannia materialnykh rezerviv dlia zapobihannia, likvidatsii nadzvychainykh sytuatsii tekhnohennoho ta pryrodnoho kharakteru ta yikh naslidkiv».

27. Nakaz MOZ Ukrainy vid 10.08.2001 r. № 331 «Pro zatverdzhennia nomenklatury rezerviv likarskykh zasobiv, vyrobiv medychnoho pryznachennia ta medychnoho obladnannia dlia zapobihannia ta likvidatsii naslidkiv nadzvychainykh sytuatsii tekhnohennoho ta pryrodnoho kharakteru».

28. Nakaz MOZ Ukrainy vid 09.09.2006 r. № 613 «Pro vnesennia zmin do nakazu MOZ Ukrainy vid 10.08.2001 r. № 331».

29. Postanova KМУ vid 11.07.2011 r. № 827 «Pro zatverdzhennia polozhennia pro Derzhavnu sluzhbu medytsyny katastrof»

30. Nakaz MOZ Ukrainy vid 01.06.2009 r. № 370 «Pro yedynu systemu nadannia ekstrenoi medychnoi dopomohy», zareiestrovany v Min.iustyttsii Ukrainy 14.09.2009 r. za № 863/16879.

31. Zakon Ukrainy «Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy» vid 21.06.2018 r. № 2469-VIII.

32. Nakaz Heneralnoho shtabu Zbroinykh Syl Ukrainy vid 20.12.2017 r. № 445 «Pro zatverdzhennia Doktryny medychnoho zabezpechennia Zbroinykh Syl Ukrainy».

33. Nakaz Heneralnoho shtabu Zbroinykh Syl Ukrainy vid 09.07.2018 r. № 258 «Pro zatverdzhennia Kerivnytstva z medychnoi evakuatsii u Zbroinykh Sylakh Ukrainy».

34. Nakaz Heneralnoho shtabu Zbroinykh Syl Ukrainy vid 11.02.2019 r. № 60 «Pro zatverdzhennia Nastanovy z medychnoho zabezpechennia Zbroinykh Syl Ukrainy na osoblyvyi period».

35. Volianskyi, P.B., Pechyborshch, V.P., Yakymets, V.M., Voronenko, V.V., et al (2021). Osnovni zasady vzaiemodii medychnoi sluzhby Syl Oborony ta systemy okhorony zdorovia Ukrainy v ATO/OOS. Metodychni rekomendatsii - (analytychnyi ohliad normatyvno-pravovykh dokumentiv Derzhavy). Kyiv, SPD Chalchynska N.V. 54.

TERRITORIAL DEFENSE AND ITS MEDICAL SUPPORT - TODAY'S CHALLENGE

V. P. Pechyborshch ¹, V. M. Yakimets ¹, I. V. Ogorodnychuk ², V. V. Yakimets ³, O. V. Pechyborshch ⁴

¹SSI "Center for Innovative Medical Technologies NAS of Ukraine»

²Ukrainian Military Medical Academy, Kyiv, Ukraine

³Main medical center of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. Center for Preventive Medicine Kyiv, Ukraine

⁴Main Clinical Medical Center of the State Border Guard Service of Ukraine Kyiv, Ukraine

The purpose of the work to study the positive experience of anti-terrorist operation / environmental protection and ways to optimize the activities of medical forces of the Armed Forces of Ukraine in order to create an optimized model of medical support of the Territorial Defense Forces in the context of national resistance - territorial defense, resistance movement and preparation of Ukrainian citizens for national resistance.

Materials and methods. The state of organization of medical support of the Territorial Defense Forces, problematic issues and ways to solve them has been analyzed for finding positive experience in organizing medical support of the Defense Forces in the ATO / JFO and emergency medical care (hereinafter EMC) in emergencies in the health care system of Ukraine and the Unified State Civil Protection System. Legal acts regulating the activities of medical forces of the Armed Forces of Ukraine and EMC in the National Assembly, publications in open sources. Bibliographic, analytical, systematic approach have been used.

Results. As a result of the analysis, it was determined that the medical forces of the Armed Forces of Ukraine are generally ready to perform their assigned tasks, but full medical readiness of the Territorial Defense Forces Command as a medical management body, medical service of brigades and battalions of the Territorial Defense Forces is not possible in such a short time, but there are alternative solutions to this important state problem.

Conclusions: The territorial service of the Territorial Defense Forces will be able to perform tasks of providing medical care to the personnel of the Territorial Defense Forces and the population in full, provided the territorial principle is used in a single medical space with the involvement of forces and means of territorial units, subsystems of medical protection in the Unified state system of civil protection.

Key words: medical support, Territorial Defense Forces, problematic issues.

Конфлікт інтересів відсутній.

Conflicts of interest: authors have no conflict of interest to declare.

Відомості про авторів:

Печиборщ В'ячеслав Петрович ^{A, C, D, F} – завідуючий відділом науково-організаційної роботи ДНУ «Центр інноваційних медичних технологій НАН України» доктор медичних наук, професор; Україна, м.Київ, Вознесенський узвіз, 22. Тел.: + 380 (67) 9254450, E-mail: vyacheslav.pechiborshch@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-4598-9644>

Якимець Володимир Миколайович ^{A, C, D, F} – заступник директора ДНУ «Центр інноваційних медичних технологій НАН України» доктор медичних наук, професор; Україна, м.Київ, Вознесенський узвіз, 22. Тел.: + 380 (67) 7485162, E-mail: volodymyr.iakimets@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-0170-024X>

Огороднійчук Ірина Володимирівна ^{C, E, F} – професор кафедри військово-профілактичної медицини Української військово-медичної академії, доктор медичних наук, доцент, підполковник медичної служби; Україна, м.Київ, вул.Волинська, 66а. Тел.: + 380 (50) 5813677, E-mail: iro4ka.ogo@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-1063-1829>

Якимець Володимир Володимирович ^{B, C, D, E} – начальник Центру превентивної медицини ДУ Головного медичного центру МВС України, кандидат медичних наук; Україна, м.Київ, вул. Бердичівська, 1. Тел.: + 380 (97) 1586107, E-mail: centermedmvs@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-3864-2423>

Печиборщ Олександр В'ячеславович ^{B, C, D, E} – начальник відділення нейрохірургії Головного військово-медичного клінічного центру (Центральний клінічний госпіталь) Державної прикордонної служби України; Україна, м.Київ, вул.Ягідна, 58.

A– концепція та дизайн дослідження; B– збір даних; C– аналіз та інтерпретація даних; D– написання статті; E– редагування статті; F– остаточне затвердження статті.

Information about the authors:

Pechyborsch V. ^{A, C, D, F} - Head of the Department of Scientific and Organizational Work of SSI "Center for Innovative Medical Technologies NAS of Ukraine» doctor of medical science, professor; Ukraine, Kyiv, Ascension Descent, 22. Tel. : + 380(67) 9254450, Email: vyacheslav.pechiborshch@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-4598-9644>

Yakimets V. ^{A, C, D, F} - Deputy Director of the Center for Innovative Medical Technologies NAS of Ukraine» doctor of medical science, professor; Ukraine, Kyiv, Ascension Descent, 22. Tel. : + 380(67) 7485162, Email: volodymyr.iakimets@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-0170-024X>

Ogorodniychuk I. ^{C, E, F} - Professor of the Department of Military Preventive Medicine of the Ukrainian Military Medical Academy, doctor of medical sciences, associate professor, lieutenant colonel of medical service; Ukraine, Kyiv, Volynska Street, 66a. Tel.: + 380(50) 5813677, E-mail: iro4ka.ogo@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-1063-1829>

Yakymets V. ^{B, C, D, E} - Head of the Center for Preventive Medicine, Main Medical Center of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Candidate of Medical Sciences; Ukraine, Kyiv, Berdychivska street, 1. Tel.: + 380(97) 1586107, E-mail: centermedmvs@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-3864-2423>

Pechyborsch O. ^{B, C, D, E} - Head of the Department of Neurosurgery Main Military Medical Clinical Center (Central Clinical Hospital) of the State Border Guard Service of Ukraine; Ukraine, Kyiv, Yahidna Street, 58.

A – research concept and design; B – collection and/ or assembly of data; C - data analysis and interpretation; D - writing the article; E – critical revision of the article; F - final approval of the article.

Адреса для листування: вул. Московська, 45/1, буд. 33, м. Київ 01015

